

# Po dolini Jazbine na Goro

## Koroško romanje

✍ in 📷 Kristijan Jezernik

V skrajnem koncu slovenske Koroške vodijo med vrhovi Pece, Raduhe, Smrekovca in pod Olševo prvobitne doline, kot so Bistra, Topla, Koprivna in Javorje. Uršlja gora ali na kratko Gora pa je kakor samotar, ki motri vse našete koroške vršace. Gorske poti, ki vodijo na njeno golo teme, so mnoge. Vendar ni je lepše poti na Uršljo goro, kakor je po dolini Jazbine z istoi-menskim potokom (žal v zemljevidih napačno poimenovanim Jazbinski potok). Vsaj dva poglavitna razloga sta za to, in sicer: pot je večini pohodnikov slabo poznana in redko obiskana – torej je dokaj pristna in ni preobljudena –, ob njej pa so mnoge naravne ter kulturne znamenitosti, ki so neprecenljive za zgodovino in etnologijo Korošcev tostran meje, mogoče tudi Slovencev v širšem pomenu.

Potok Jazbina končuje svojo pot izpod Gore v sotočju z v Avstriji izvirajočo reko Mežo v Žerjavu. Zlitje obeh voda je pravokotni trk toka Jazbine z nekoliko večjo strugo Meže prav tam, kjer pot zavije po dolini navzgor proti Gori. Dolina Jazbina poteka v smeri od vzhoda proti zahodu in jo obrobajo s pretežno iglastimi gozdovi pokriti hribi; na severu Pogorevc (1082 m) in na jugu Kavšakov (1089 m) ter Obrov vrh (1122 m).

### Dolina smrti

Predem krenemo na markirano pot, si velja dodobra ogledati »znameniti« kraj Žerjav z znano Dolino smrti. Prav tu se naša pot in zgodba začenjata. Dolina smrti je kratka slepa dolina, ki se končuje ob sotočju Jazbine in Meže in kjer v zatrepu »domujejo« visoki dimniki, iz katerih se je v sto letih delovanja Rudnika svinca po širši okolici valil strupen plin. Dolina smrti daje še vedno vtis, kakor da si na višini dvatisočaka, pobočja so namreč še vedno pretežno gola. Torej gorniki lahko začutijo dih Alp že na nadmorski višini 500 m. Toda ta dolina je

pravzaprav dolina življenja. Zgodilo se je med drugo svetovno vojno, ko so nemški okupatorji streljali talce. Med njimi je bila tudi gospa Selišnikova, ki pa je po čudežu bila le obstreljena in se je ponoči uspela izvleči izpod trupel in se zateči v votline nad Dolino smrti. Ob pomoči domačinke, ki ji je prinašala živež, je preživela. Zato Dolina smrti ni to, kar govori ime, pač pa je dejansko Dolina življenja. O tem priča usoda žene, ki je dokaz neizmerne človekove volje po preživetju. O tem govorijo v zadnjem desetletju nekatera ponovno ozelenela pobočja, ki se zaradi zapiranja rudnika spet z vso silovitostjo vraščajo v gola skalna tla. Dolino Smrti si velja ogledati, preden se podamo na pot skozi Jazbino na Goro.

Markirana pot nas vodi (tod se lahko peljemo tudi z avtom, a je pešpot nagrada za pristopnika na Goro, saj je slikovita) še vedno v kraju Žerjav naprej mimo velike hiše, ki ji domačini preprosto rečejo kar »Hauz«, torej hiša. To je največja hiša v kraju, zgrajena med obema vojnama, ko je bil rudnik še v polnem razmahu in so bili v njem zaposleni številni ljudje.

Nedaleč tod stoji vila, v kateri so nekdaj seveda stanovali inženirji Rudnika v Žerjavu. Vila je zanimiva zgradba, izstopajoča iz poprečja velikih blokov, namenjenih delavcem, torej izstopajoča arhitekturna rešitev iz časa med obema vojnama, v celoti ohranjena z zasnovo terasastega vrta, grajenega v hrib, ob vznožju katerega stoji stavba.

Streljaj dalje iz doline Jazbine zavije stranski potok pod nasipe jalovine pod Šumahov vrh. Kolovoz je nekdaj pripeljal do hiše, ki so ji v narečni govorici domačini rekli »Perkhauz« (iz nemščine Berg Hauz ali hiša na bregu).

Malo znana je legenda, mogoče je tudi resnična zgodba, o križu, ki stoji pod veliko skalno gmoto na stičišču teh dveh dolin. Pod Šumahovim vrhom v »Perkhavzu«, torej je v stranski dolini, ki se cepi od križa in omenjene

skale, je predavnimi časi domovala žena. Ko je bila noseča in je prišel čas, da rodi, je umrla, otrok pa je preživel. Nesrečno dete je noč za nočjo neutolažljivo jokalo tako dolgo, da ni od onemoglosti utihnilo. Ljudje so vedeli povedati, da se je dete umirilo le takrat, ko je ob polnoči prišla nazaj njegova mati. Da bi potolažili dete in umrli duši prinesli pokoj, so sosedje sklenili postaviti križ. Ko so svojo namero uresničili, se je otroški jok umiril in mati se ponoči ni več vračala k svojemu detetu.

Križ – znamenje ali razpelo, na katerega zgodbo bi nemara pozabili, pa še vedno stoji kot nema priča nekega bolečega dogodka, nek spomin preteklosti oz. vez z njo in v razmislek nam vsem.

### Igrišče za tenis in »ulica« čebelnjakov

Takoj za ovinkom pri omenjenem križu prispemo do večje stanovanjske hiše, imenovane Tenez, in tam tudi prvič na poti uzremo naš cilj – Uršljo goro. Od tod izgleda kakor z bujnimi gozdovi porasel vulkanski stožec. Tenez stoji na precejšnji ravnici, kjer so v preteklih stoletjih, ko so za potrebe rudnika in še prej močne železarske industrije v bližnjih Prevaljah potrebovali gorivo, kuhali oglje. Tu so stale kope, ki so po svoji obliki spominjale na stožec Gore v ozadju. Iz teh črnih stožcev se je resnično kadilo kakor iz vulkanskih žrel. Drvarji so kuhali oglje, zaradi česar se je spre-

menila sestava drevja v okoliških gozdovih na škodo bukev in v pribitek iglavcev. Še dandanašnji je zemlja pred Tenezom izrazito črna in tudi rodovitna. Tenez pa je zanimiva stavba na poti proti Gori predvsem zaradi poimenovanja. Med obema vojnama po letu 1922, ko je bil Rudnik pod angleško upravo, so lastniki (angleška družba Central European Mining Ltd.), ki so stanovali v omenjeni vili, nekoliko niže v kraj prinesli tudi zanje tako značilno igro – tenis. Igrišče za tenis je bilo prav na ravnici, kjer stoji danes stanovanjska hiša, ki so ji domačini pridali tako zanimivo ime.

Pot nas po dolini ob žuborenju potoka Jazbina pripelje do manjšega strnjenegega naselja imenovanega Mrdavsovo. Tudi tukaj je v ozki dolini nekaj prostora za ravnico, ki je omogočala naselitev. To, na kar pa velja biti pozoren ob poti, je »ulica« čebelnjakov na desnem bregu potoka pod sončno rebrijo Pogorevca. Prav poredko lahko dandanašnji opazujemo takšno množico po vrsti stoječih čebelnjakov. Čebelarjenje, prastara dejavnost, značilna za Slovence, žal počasi tone v pozabo, pa tudi tehnologija čebelarjenja se je bistveno spremenila. Pravcata ulica čebelnjakov na Mrdavsovem pa je

*Prav visokogorski videz Doline smrti - goličav, nastal zaradi erozije kot posledice izpušnih plinov v stoletjih obratovanja rudnika in topilnice v Žerjavu.*





Čebelnjaki na jasi ob potoku Jazbine

svojevrsten pomnik preteklosti, ki je še kako živ v dolini Jazbine.

## Župnik Ludvik Viternik

Po dolini se je moč peljati z avtom, saj je makadam dobro vzdrževan, splača pa se vozilo pustiti v Čemerju in nadaljevati peš, saj je pokrajina razgibana in pot kratkočasna, polna zanimivosti. Čemerje je osamljeno domovanje v kotu doline, kjer je svoja zadnja leta preživel znameniti gospod župnik Ludvik Viternik (1888–1973). Tam si je namreč kupil posestvo in v starosti kmetoval. Od leta 1918 je bil župnik in tudi učitelj v bližnjem Javorju. Gospod Viternik je bil pomemben skladatelj. Velja spomniti, da je bilo eno izmed njegovih glasbenih del v času nastanka samostojne Slovenije v izboru za našo himno. Pot na Uršljo goro lahko združimo z obiskom spominske sobe tega pomembnega Slovenca. Zaradi številnih originalnih predmetov iz polpreteklosti je obisk njegove sobe v obnovljenem župnišču v Javorju nadvse zanimiv.

Do Javorja se lahko peljemo po cesti, ki se odcepi v dolini Jazbine pri Jurinu.

## Pri Močivniku in pri Lavterju

V Čemerju zavijemo na staro gozdno stezo, ki se strmo pne pod Goro. Čez slabo uro se gozd razširi v travnike in stopimo prav na prag domačije, imenovane Močivje (pri Močivniku). Domačijo sestavljajo številna poslopja, kot so

hiša, hlev, kašča, dandanašnji tudi garaža in kot arhitekturna posebnost stolpu podobna zgradba s fresko svetega Krištofa čez celo steno. Okenske odprtine v tej stavbi so prave line, ki dajejo slutiti posebno namembnost zgradbe. Na tem mestu je bila v času grofov Turnov, ki so bili lastniki gozdov tod okoli, nekdanj neke vrste lovska – gozdna postojanka. Ne ve se natančno, ali so bili tod tudi zapori in ime kmetije izvira od tod – torej kraj, kjer so ljudi mučili. Lahko pa je ime izpeljano tudi iz izraza močiti – torej pri Močivniku, tam kjer je moča, kjer je voda.

Nekoliko nad Močivjem je dandanašnji najvišje stoječa kmetija pod

Uršljo goro, ki se ji pravi pri Lavterju. Z obsežnih travnikov okrog domačije je prekrasen razgled po gozdni pokrajini in vršacih, ki se nizajo od Smrekovca prek Raduhe in tja do Pece. Dom, pravzaprav domovanje sestavljajo mnoga poslopja, tako kot je pač značilno za koroške visokogorske kmetije. Domačijo v poletju krasi prekrasno cvetje, ki ga goji skrbna gospodinja Micka. Ob hiši stoji kašča, zidan in lesen objekt, arhitekturni biser, značilen za Koroško tostran in onstran meje. Prostor, kjer so nekdanj hranili vse tisto, kar so s trudom pridelali v trdih razmerah na tej višini in kar jim je zagotavljalo preživeti več mesecev v dolgih zimah, ko dostop do dolin ni bil mogoč. Na tej znameniti kašči je dandanes spominska plošča, ki govori o tem, da so domači med zadnjo vojno in našo osamosvojitvijo države v prostorih te kašče hranili orožje teritorialne obrambe. Pogumno dejanje ljudi, ki so bili vedno z dušo in srcem vezani na prečudovito slovensko zemljo.

## Povodni mož je selil jezero z Uršlje gore na Pohorje

Od Lavterjeve domačije krenemo naravnost navzgor prek travnikov do opustele Jelenove domačije in od tod navkreber spet prek trav do razvalin Šisernikove kmetije. Tu so bili doma Šisernikovi, ki jih legenda omenja kot tiste, pri katerih si je povodni mož, ko je selil jezero z Uršlje gore na Pohorje, sposojal vole. Prebrisan Šisernik ga je neke noči pričakal in zalotil pri



početu. Bil pa je toliko dober, da mu je dovoli prepeljati še zadnje sode vode, tako da je bilo delo v celoti opravljeno.

Pri znamenju nad opustelo domačijo se napotimo po markirani poti naravnost v gozd. Pot je dokaj strma, vendar v poletju prijetna, saj poteka v hladu. Nekje na sredini vzpona se znajdemo ob skali, ki jo je voda oblikovala v obliko ponvice v velikosti kolena in podaljška v obliki žlebička. Če v to skulpturo narave pokleknemo, se koleno in noga dodobra prilegata v tisočletjih nastali obliki. Na tem mestu velja omeniti med ljudmi znano legendo, češ da je ta zanimiva skalna skulptura od takrat, ko je na Goro romala Marija in je na tem mestu pokleknila in molila.

## Veličastna cerkev vrh Gore

V slabi uri se gozd razredči in stopimo na prekrasne travnate površine vrh Uršlje gore

ali Plešivca (1698 m) in kmalu se pred nami pojavi znamenita najvišje ležeča cerkev na Slovenskem, cerkev sv. Uršule, za njo pa ugledamo televizijski stolp. Cerkev je bila zgrajena v času protireformacije (1602), v času Tomaža Hrena, in je vzorno obnovljena. Ne bom opisoval razgleda z vrha, ki je resnično prvovrsten, raje prepustim vam, spoštovani bralci, če se še niste prepričali v to, da se ga naužijete kar čim prej. Povem pa, da je Goro, o kateri gre beseda, moč videti skoraj z vsakega konca naše domovine, če smo le malo višje. Tako jo ugledamo seveda iz njenih sosedov Smrekovca, Pece, Raduhe in Olševe pa z mnogih vrhov Julijcev, Kamniških Alp in Karavank, recimo Košute, pa z zasneženih Avstrijskih centralnih Alp, celo z Velikega Kleka, z Obirja in s sosednjih Svinje in Golice, s Pohorja, Kozjaka, Savinjskega ali Zasavskega hribovja, Snežnika in še od kod. Uršlja gora nas torej vabi od blizu in od daleč. ●

*Nedavno obnovljena cerkev na Uršlji gori je veličastna stavba, ki so jo kmetje doma pod goro (Florijan Plešivčnik in njegov sin Anton, Vincenc Prevolnik, Boltežar Navornik, Rupert Šisernik, Benedikt in Lambert Močilnik ter Jurij Prevolnik) sezidali v desetletju trdega dela dejansko brez načrtov. Torej svojevrsten ljudski arhitekturni in sakralni spomenik.*

